

Mgr Małgorzata Foryś-Nogala

Temat pracy doktorskiej: „The role of implicit and explicit training in shaping declarative and procedural representations of foreign language syntax”

Promotor – dr hab. Ewa Haman

Promotor pomocniczy – dr Grzegorz Krajewski

Streszczenie

W procesach przyswajania oraz używania języka uczestniczą dwa systemy pamięciowe: system pamięci deklaratywnej i proceduralnej (Paradis, 2009; Ullman, 2004). Wiedza deklaratywna powstaje w wyniku jawnego uczenia deklaratywnego, a u podstaw powstawania wiedzy proceduralnej leżą mechanizmy utajonego uczenia statystycznego, które wymagają bodźców językowych o wysokiej frekwencji. Badania dowiodły, że skuteczność działania mechanizmów utajonych jest znacząco ograniczona w dorosłości, szczególnie w zakresie nabywania składni, co ma istotne konsekwencje dla procesu nauki języka drugiego lub obcego (L2). Natomiast, nauczanie składni explicite prowadzi do lepszego przyswojenia docelowych struktur składniowych, niż uczenie pozbawione reguł metajęzykowych (np. Norris & Ortega, 2000; Spada & Tomita, 2010). Z kolei, uczenie jawne prowadzi do powstania wiedzy deklaratywnej, której wydobywanie jest wolniejsze i wymaga większej kontroli poznawczej niż aktywacja wiedzy proceduralnej. Ponieważ rozwój wiedzy proceduralnej jest ograniczony w dorosłości, pojawiły się pytania, czy uczenie deklaratywne może w jakiś sposób wspomagać ten proces. Te pytania urosły do rangi jednego z kluczowych pytań w dziedzinie nabywania L2 – tak zwanego problemu interfejsu (ang. the interface issue). Celem niniejszej rozprawy doktorskiej jest badanie efektywności przyswajania wiedzy deklaratywnej i proceduralnej dotyczącej składni języka obcego w warunkach jawnej i utajonej ekspozycji. Praca kładzie szczególny nacisk na poszukiwanie odpowiedzi na pytanie, czy systemy pamięci deklaratywnej i proceduralnej mogą wchodzić ze sobą w interakcje. W oparciu o badania z zakresu psychologii poznawczej, neuro- oraz psycholingwistyki, zaproponowane zostały trzy hipotetyczne scenariusze takich interakcji (tj. interfejsu). Są to: (1) scenariusz braku interfejsu, (2) scenariusz bezpośredniego pozytywnego wpływu wiedzy deklaratywnej na kształtowanie się wiedzy proceduralnej, (3) scenariusz negatywnego wpływu (poprzez blokowanie) wiedzy deklaratywnej na powstawanie wiedzy proceduralnej. Problemy omówione w części teoretycznej były przedmiotem dwóch badań eksperymentalnych z udziałem dorosłych rodowitych użytkowników języka polskiego uczących się języka angielskiego (jako L2) na poziomie średniozaawansowanym. Oba badania, zaprojektowane w schemacie z powtarzanymi pomiarami, wykorzystwały zadanie pomiaru czasów reakcji podczas czytania (ang. selfpaced reading), jako zadanie angażujące wiedzę proceduralną, oraz klasyczne zadania testowe sprawdzające wiedzę gramatyczną, jako zadania angażujące wiedzę deklaratywną. Ponadto, w badaniach ściśle kontrolowano, aby frekwencja prezentacji docelowych form była taka sama we wszystkich warunkach eksperymentalnych. Badanie 1 (N = 73) dotyczyło nabywania związków formy i znaczenia kodowanych w angielskich przedimkach określonych i nieokreślonych, the oraz a (struktura ta nie występuje w języku polskim) w warunkach treningu jawnego, utajonego i półutajonego. Badanie 2 (N = 59) dotyczyło przyswajania konstrukcji przydawkowych wymagających użycia zaimków względnych which lub what w zdaniach złożonych. Konstrukcje te były prezentowane w kontekście zadania w języku angielskim, którego jawnym celem była nauka słownictwa w języku tagalskim. W warunkach treningu jawnego osoby badane dodatkowo otrzymywały prezentację dotyczącą reguł metajęzykowych związanych z użyciem zaimków. Oba badania wykazały, że uczenie się deklaratywne było skuteczne jedynie w warunkach treningu jawnego. Co więcej, niezależnie od typu treningu, nie zaobserwowano zmian w przetwarzaniu reguł docelowych podczas czytania, które mogłyby wskazywać na rozwój językowej wiedzy proceduralnej. Wyniki wskazują na znaczne ograniczenia w

proceduralizacji gramatyki języka obcego w dorosłości, które, podczas krótkiego treningu, nie są niwelowane przez dodatkową wiedzę deklaratywną